

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ БАНКІВ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

САМОРОДОВ Б. В., ГОЙХМАН М. І.

УДК 336.71 (338.26)

Самородов Б. В., Гойхман М. І. Аналіз та оцінка фінансових показників банків у контексті забезпечення функціонування банківської системи

У статті досліджено методику аналізу та оцінки фінансових показників діяльності банків, що характеризують їхню кредитоспроможність, підтримання якої на відповідному рівні для кожного конкретного банку забезпечує функціонування банківської системи в цілому. Запропоновано множини фінансових показників, що мають бути оцінені для визначення кредитного рейтингу банків-конкурентів. Продемонстровано підхід до виявлення ступеню впливу показників на рівень кредитоспроможності на прикладі конкретних банків. Виявлено необхідність порівняння під час аналізу значень фінансових показників діяльності банків, що рейтингуються, із відповідними значеннями по групі банків та всієї банківської системи. У результаті застосування запропонованої методики уможливується оцінка позитивних і негативних сторін діяльності конкретного банку порівняно з його конкурентами. При цьому досить високі значення аналізованих фінансових показників діяльності банку порівняно з іншими досліджуваними банками можуть використовуватись як досить вагома інформація при проведенні піар-кампанії, що здійснюється банком. На низькі значення фінансових показників, виявлені шляхом порівняння із банками-конкурентами, керівництву банку слід звернути особливу увагу та вибудовувати відповідну систему заходів щодо поліпшення діяльності банку.

Ключові слова: банк, фінансові показники, аналіз фінансових показників, оцінка фінансових показників, рейтинг банків, банківська система.

Рис.: 3. **Табл.:** 7. **Бібл.:** 10.

Самородов Борис Вадимович – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри банківської справи, Харківський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (пр. Перемоги, 55, Харків, 61174, Україна)

E-mail: samorodov@khibs.edu.ua

Гойхман Михайло Ісакович – кандидат технічних наук, доцент, здобувач, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

E-mail: goykhman_m@mail.ru

УДК 336.71 (338.26)

UDC 336.71 (338.26)

Самородов Б. В., Гойхман М. І. Анализ и оценка финансовых показателей банков в контексте обеспечения функционирования банковской системы

Samorodov B. V., Goykhman M. I. Analysis and Assessment of Financial Indicators of Banks in the Context of Ensuring Functioning of the Banking System

В статье исследована методика анализа и оценки финансовых показателей деятельности банков, характеризующих их кредитоспособность, поддержание которой на соответствующем уровне для каждого конкретного банка обеспечивает функционирование банковской системы в целом. Предложено множество финансовых показателей, которые должны оцениваться при определении кредитного рейтинга банков-конкурентов. Продемонстрирован подход к выявлению степени влияния показателей на уровень кредитоспособности. Выявлена необходимость сравнения при проведении анализа значений финансовых показателей деятельности банков, которые рейтингуются, с соответствующими значениями по группе банков и всей банковской системы. В результате применения предложенной методики представляется возможным оценивать положительные и отрицательные стороны деятельности конкретного банка в сравнении с его конкурентами. При этом достаточно высокие значения анализируемых финансовых показателей, по сравнению с другими исследуемыми банками, могут использоваться как весомая информация при проведении пиар-кампании, которая проводится банком. На низкие значения финансовых показателей, которые определены путем сравнения с банками-конкурентами, руководству банка следует обратить особое внимание и строить соответствующую стратегию мероприятий по улучшению деятельности банка.

The article studies methods of analysis and assessment of financial indicators of activity of banks, which characterise their solvency, keeping which at a relevant level for each bank ensures functioning of the banking system in general. It offers a number of financial indicators, which should be assessed when determining the credit rating of competitor banks. It demonstrates an approach to identification of the degree of influence of indicators upon the solvency level. It reveals a necessity of comparing when conducting analysis of values of financial indicators of bank activity, which are rated, with relevant values by the group of banks and the whole banking system. In the result of application of the proposed methods it seems possible to assess positive and negative sides of activity of a specific bank compared to its competitors. Moreover, rather high values of analysed financial indicators, compared to other studied banks, could be used as weighty information when conducting PR campaigns carried out by the bank. The bank management should pay attention to low values of financial indicators, which are determined through comparison with competitor banks, and build up a relevant strategy of measures on improvement of the bank activity.

Ключевые слова: банк, финансовые показатели, анализ финансовых показателей, оценка финансовых показателей, рейтинг банков, банковская система.

Key words: bank, financial indicators, analysis of financial indicators, assessment of financial indicators, rating of banks, banking system.

Рис.: 3. **Табл.:** 7. **Библ.:** 10.

Pic.: 3. **Tabl.:** 7. **Bibl.:** 10.

Самородов Борис Вадимович – доктор экономических наук, доцент, заведующий кафедрой, кафедра банковского дела, Харьковский институт банковского дела Университета банковского дела Национального банка Украины (пр. Победы, 55, Харьков, 61174, Украина)

E-mail: samorodov@khibs.edu.ua

Гойхман Михаил Исакович – кандидат технических наук, доцент, соискатель, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: goykhman_m@mail.ru

Samorodov Borys V. – Doctor of Science (Economics), Associate Professor, Head of the Department, Department of Banking, Kharkiv Institute of Banking of the University of Banking of the National Bank of Ukraine (pr. Peremogy, 55, Kharkiv, 61174, Ukraine)

E-mail: samorodov@khibs.edu.ua

Goykhman Mykhail I. – Candidate of Sciences (Engineering), Associate Professor, Applicant, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (pl. Svobody, 5, Derzhprom, 7 pidyizd, 8 poverkh, 61022, Ukraine)

E-mail: goykhman_m@mail.ru

Аналізу та оцінюванню фінансових показників діяльності банків приділяється значна увага як з боку самих банківських установ, так і з боку регулятора банківської діяльності – Національного банку України. Відомо, що банки є складовими елементами банківської системи, і результати їхньої діяльності відображаються на її стані. Різкі зміни та/або негативні тенденції щодо зміни тих чи інших фінансових показників діяльності банків можуть викликати серйозні збурення як у банківському секторі, так і в усій банківській системі. Аналізуючи більш конкретну сферу банківської діяльності, слід зазначити, що, наприклад, ситуація, яка склалася на сучасному кредитному ринку, вимагає від банків, як можливих позичальників коштів, більш ретельно ставитися до рівня своєї кредитоспроможності [2]. Ґрунтовний аналіз та оцінка свого кредитного рейтингу, знаходження «слабких» місць у своїй фінансовій діяльності, визначення фінансових показників, які негативно впливають на рівень кредитоспроможності, через які знижуються шанси банку на отримання додаткових коштів, що можуть бути спрямовані на забезпечення його фінансового розвитку, є актуальним питанням сьогодення. Керівництво банку, клієнти банку і, що не менш важливо для фінансового розвитку банку, інвестори-кредитори повинні мати прозору «картину» щодо питання – чи є кредитоспроможним конкретний банк, чи ні – у порівнянні з іншими банками.

Результатом кризових явищ, що впливають на банківську систему України, є недовіра до банків, вкладники та інвестори ретельно оцінюють ситуацію, і тому перехід банку зі стану некредитоспроможного до групи кредитоспроможних, підвищення рівня його надійності є важливим завданням для власників банківського бізнесу та керівництва банків.

У практиці банківництва існує певна кількість альтернативних методичних підходів до аналізу кредитного рейтингу [8]. Ці методики розроблені й використовуються різними банками, рейтинговими агентствами і окремими науковцями-економістами. Кожен підхід має свої недоліки і переваги [1, 3 – 5] і може бути застосований для аналізу фінансової діяльності позичальника на предмет оцінки його кредитоспроможності, у тому числі й тоді, коли позичальником виступає банк. Але в більшості випадків це стає можливим, якщо кредитор аналізує діяльність конкретного позичальника, при цьому останній розкриває достатню для аналізу (повну) інформацію щодо своєї діяльності. Коли ж йдеться про аналіз декількох позичальників або кредитору слід порівняти діяльність позичальника з діяльністю його конкурентів і, наприклад, перевірити цим достовірність поданої інформації, то в цьому випадку головним недоліком існуючих систем є недоступність даних фінансової звітності. Без цих даних неможливо проводити зазначений аналіз, і в цьому випадку аналітики повинні мати у своєму розпорядженні таку адекватну методику щодо оцінки кредитоспроможності, яка б ґрунтувалась на даних публічної фінансової звітності [10]. При цьому ефективність цієї оцінки підвищується, до групи порівнюваних позичальників можна включати різні банки та в результаті мати адекватну оцінку конкретного з них. Як множини фінансових показників для реалізації методичного підходу оцінювання кредитоспроможності позичальника пропонуємо використовувати такі: коефіцієнт миттєвої ліквідності; коефіцієнт поточної ліквідності; коефіцієнт загальної ліквідності; коефіцієнт маневреності власних засобів; коефіцієнт незалежності; рентабельність активів; рентабельність продаж (оборотів), що

були запропоновані Національним банком України та які у своїх працях використовують науковці [3 – 5].

Метою статті є висвітлення методики здійснення розрахунків та аналізу фінансових показників, що впливають на кредитоспроможність банку на основі використання множини фінансових показників задля ілюстрації нового підходу щодо такого аналізу та оцінювання.

Аналіз та оцінку кредитоспроможності банків слід проводити з використанням рейтингових технологій, тобто слід порівнювати діяльність свого банку з іншими банками-конкурентами. Це дасть можливість проаналізувати і оцінити власні сили, виявити слабкі місця у своїй фінансовій діяльності та в результаті вибудувати відповідну стратегію свого фінансового розвитку з метою підтримки або покращення рівня власного кредитного рейтингу. Такий методичний підхід, за умови його використання вітчизняними банками, дозволить адекватно оцінити їхній фінансовий стан та за необхідності застосувати превентивні заходи щодо недопущення погіршення ситуації та/або її покращення.

Важливо тут зауважити, що фінансові показники, які використовуються в методиці, відносяться до публічної фінансової звітності банку, що публікується у відкритому друку [10]. Цей факт є вагомою перевагою даної методики серед інших підходів до визначення кредитних рейтингів, які потребують не тільки кількісних, але й якісних даних для аналізу діяльності банку, до яких, на жаль, доступ закритий.

Методику аналізу та оцінки показників кредитного рейтингу банків будемо реалізовувати для шести діючих вітчизняних банків.

З метою ілюстрації методики зосередимо увагу на «Банку № 1», тому аналізуючи ті чи інші фінансові показники діяльності банків, що розглядаються, будемо відслідковувати його позицію в розрізі конкурентів.

Перший фінансовий показник, що необхідно проаналізувати, – це коефіцієнт миттєвої ліквідності банку $p_{s,1}$ ($s = 1, 6$ – номер досліджуваного банку), що характеризує те, як швидко короткострокові зобов'язання можуть бути погашені високоліквідними активами. Зведені дані щодо цього коефіцієнта наведено в *табл. 1*.

Слід зазначити, що нормативне значення для коефіцієнта миттєвої ліквідності (показника) $p_{s,1}$ становить $\geq 0,2$. З *табл. 1* видно, що значення цього показника для всіх банків відповідає нормативу та може вважатися задовільним. Причому максимальне значення $p_{6,1} = 0,858$ має «Банк № 5», мінімальне значення $p_{5,1} = 0,428$ у «Банку № 5».

Середнє значення показника $p_{s,1}$ по групі досліджуваних банків дорівнює 0,51, при цьому «Банк № 1» і «Банк № 5» мають нижчі значення, ніж середнє по групі. Що стосується середнього значення по всій банківській системі України, то $p_{s,1}$ дорівнює 0,603, і його перевищують тільки «Банк № 4» і «Банк № 5». Якщо проаналізувати значення коефіцієнта миттєвої ліквідності для «Банку № 1» ($p_{1,1} = 0,438$), то слід зауважити, що відповідне його значення – це результат відносно низького обсягу високоліквідних активів у порівнянні із обсягом поточних зобов'язань. З метою підвищення коефіцієнта миттєвої ліквідності для цього банку йому необхідно переводити більшу частку залучених коштів у високоліквідні активи.

Наступний показник, що необхідно оцінити – коефіцієнт поточної ліквідності $p_{s,2}$, що характеризує можливість погашення короткострокових зобов'язань у встановлені строки. Зведені дані по ньому наведено в *табл. 2*.

Складові коефіцієнта миттєвої ліквідності банків станом на 01.07.20XX року *

№ з/п	Назва банку	Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн	Поточні фінансові інвестиції, тис. грн	Високоліквідні активи, тис. грн	Поточні (короткострокові) зобов'язання, тис. грн	Коефіцієнт миттєвої ліквідності, од.
1	Банк № 1	122 381	71 716	194 097	442 878	0,438
2	Банк № 2	80 893	15 850	96 743	172 881	0,56
3	Банк № 3	193 346	61 247	254 593	442 894	0,575
4	Банк № 4	98 294	162 601	260 895	371 718	0,702
5	Банк № 5	336 213	311 954	648 167	1 513 996	0,428
6	Банк № 6	81 992	37 048	119 040	138 735	0,858
Усього по групі		913 119	660 416	1 573 535	3 083 102	0,51
Усього по Україні		133 810 853	180038376	313 849 229	520 753 421	0,603

* Джерело: складено та розраховано за даними статистичної звітності [10].

Складові коефіцієнта поточної ліквідності банків станом на 01.07.20XX року *

№ з/п	Назва банку	Дебіторська заборгованість (кредити та заборгованість клієнтів), тис. грн	Векселі одержані **, тис. грн	Ліквідні активи, тис. грн	Коефіцієнт поточної ліквідності, од.
1	Банк № 1	918 399	0	1 112 496	2,512
2	Банк № 2	444 771	0	541 514	3,132
3	Банк № 3	1 082 802	0	1 337 395	3,02
4	Банк № 4	783 893	0	1 044 788	2,811
5	Банк № 5	2 911 083	0	3 559 250	2,351
6	Банк № 6	225 390	0	344 430	2,483
Усього по групі		6 366 338	0	7 939 873	2,575
Усього по Україні		789 549 434	0	1 103 398 663	2,119

* Джерело: складено та розраховано за даними статистичної звітності [10].

** Дані щодо одержання банками векселів відсутні у відкритому друці [10], тому вважаємо значення цього фінансового показника рівними нулю, проте згідно з методикою [3, 4] цей показник входить у розрахунок ліквідних активів банку та, за умови наявності відповідних даних, він має враховуватись.

Слід зазначити, що нормативне значення для коефіцієнта поточної ліквідності (показника) $p_{s,2}$ становить $\geq 0,5$. З табл. 2 видно, що значення цього показника для всіх банків відповідає нормативу, та у мінімальному випадку для «Банку № 5» перевищує його більше ніж у 4,5 раза. Максимальне значення $p_{s,2} = 3,132$ має «Банк № 2». Середнє значення показника по групі досліджуваних банків дорівнює 2,575, при цьому «Банк № 1», «Банк № 5» і «Банк № 6» мають нижчі значення $p_{s,2}$, ніж середнє по групі. З табл. 2 також видно, що всі досліджувані банки мають значення коефіцієнта поточної ліквідності вище за середнє по всій банківській системі, яке дорівнює 2,119.

На рис. 1 представлені значення коефіцієнта поточної ліквідності для кожного з досліджуваних банків, а також його значення для всієї групи банків та по всіх банках України.

Висновок щодо підвищення коефіцієнта поточної ліквідності для «Банку № 1» аналогічний попередньому, у цьому випадку повинний бути збільшений обсяг ліквідних активів.

Не менш важливим згідно з методикою при аналізі фінансового стану банків, який характеризує їх кредитний

рейтинг [3, 4], є коефіцієнт загальної ліквідності $p_{s,3}$, який, у свою чергу, характеризує те, наскільки обсяг короткострокових зобов'язань і розрахунків можна погасити за рахунок усіх ліквідних активів. У табл. 3 наведено дані щодо значень складових цього коефіцієнта.

Нормативне значення коефіцієнта $p_{s,3}$ становить ≥ 2 і, як то видно з табл. 3, значення цього коефіцієнта у всіх досліджуваних банків вище за нормативне. Це говорить про те, що всі короткострокові зобов'язання банків можуть бути погашені за рахунок ліквідних активів.

На рис. 2 представлені значення коефіцієнта загальної ліквідності для кожного з досліджуваних банків, а також його значення для всієї групи банків та по всіх банках України. Якщо порівнювати значення коефіцієнта загальної ліквідності кожного з банків із його значенням в середньому по групі банків, то маємо нижчі значення у «Банку № 5» ($p_{s,3} = 2,377$) і «Банку № 6» ($p_{s,3} = 2,539$). Середнє значення показника по групі банків $p_{s,3} = 2,671$. Однак, якщо розглянути банківську систему України в цілому, то всі досліджувані банки мають значення коефіцієнта загальної ліквідності вище за середнє по всій банківській системі України, яке дорівнює 2,139.

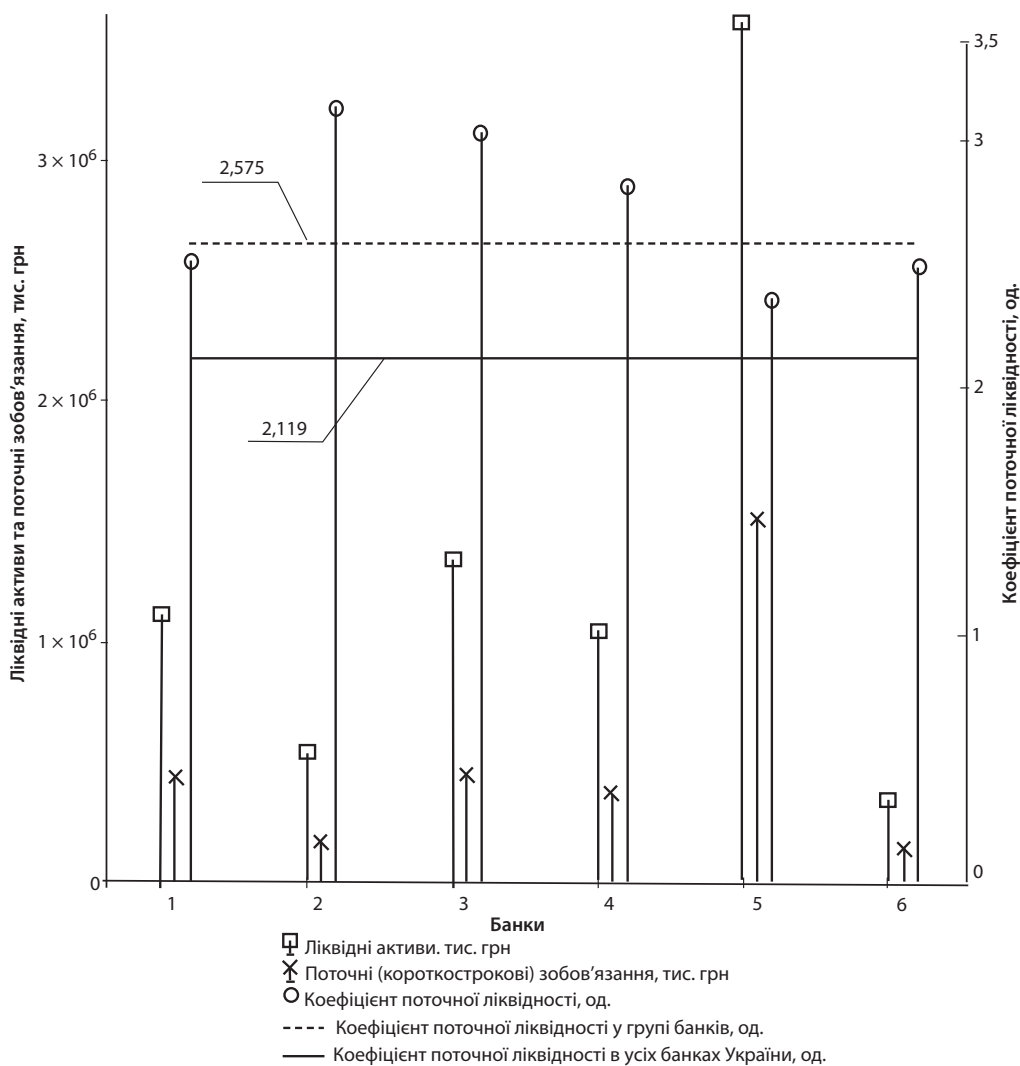

Рис. 1. Значення коефіцієнта поточної ліквідності *

* – власні розрахунки.

Таблиця 3

Складові коефіцієнта загальної ліквідності банків станом на 01.07.20XX року *

№ з/п	Назва банку	Інші активи, тис. грн	Оборотні активи, тис. грн	Коефіцієнт загальної ліквідності, од.
1	Банк № 1	95252	1 207 748	2,727044468
2	Банк № 2	15337	556 851	3,221007514
3	Банк № 3	1106	1 338 501	3,02217009
4	Банк № 4	137147	1 181 935	3,179655007
5	Банк № 5	40166	3 599 416	2,377427681
6	Банк № 6	7822	352 252	2,539027643
Усього по групі		296 830	8 236 703	2,671563575
Усього по Україні		10 892 639	1 114 291 302	2,139767608

* Джерело: складено та розраховано за даними статистичної звітності [10].

Максимальне значення цього показника в «Банку № 2» ($p_{2,3} = 3,22$). Для «Банку № 1» значення коефіцієнта загальної ліквідності ($p_{1,3} = 2,72$) знаходиться в нормі, причому це значення перевищує середнє значення показника по групі банків і по всіх банках України.

Питання щодо збільшення коефіцієнта загальної ліквідності для цього банку гостро не постає, однак при по-

будові кредитного рейтингу досліджуваної групи банків за цим показником «Банк № 1» «програє» своїм конкурентам – «Банку № 2», «Банку № 3» і «Банку № 4», а це низить його позицію в загальному рейтингу.

Наступні показники, які мають бути проаналізовані, – це коефіцієнт маневреності власних засобів $p_{5,4}$ який характеризує ступінь мобільності використання власних

коштів, та коефіцієнт незалежності $p_{s,5}$, який характеризує ступінь фінансового ризику.

У табл. 4 наведено дані щодо значень складових коефіцієнта маневреності власних засобів для досліджуваних банків. Зведені дані щодо значень коефіцієнта незалежності для групи досліджуваних банків наведено в табл. 5.

Нормативне значення коефіцієнта маневреності $p_{s,4}$ дорівнює $\geq 0,5$. У нашому випадку маємо, що «Банк № 1» ($p_{1,4} = 0,312$) і «Банк № 4» ($p_{4,4} = 0,422$) мають нижчі значення цього показника, ніж того вимагає норматив. Відповідно для виправлення цієї ситуації необхідно збільшувати капітали банків за рахунок отримання додаткового прибутку.

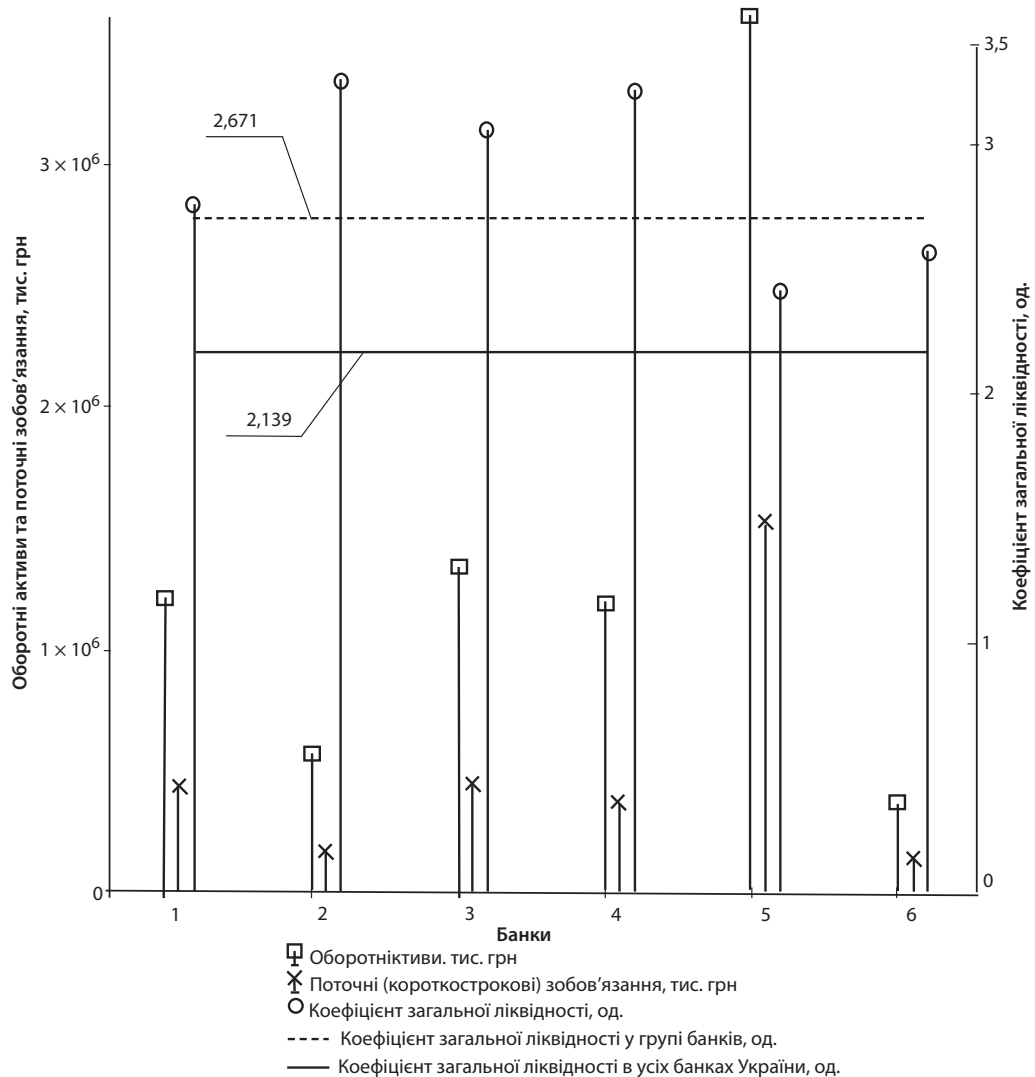

Рис.2. Значення коефіцієнта загальної ліквідності *

* – власні розрахунки.

Таблиця 4

Складові коефіцієнта маневреності банків станом на 01.07.20XX року *

№ з/п	Назва банку	Необоротні активи (основні засоби та нематеріальні активи), тис. грн	Капітал банку (власний), тис. грн	Коефіцієнт маневреності власних засобів, од.
1	Банк № 1	96377	140 178	0,312467006
2	Банк № 2	42686	113 234	0,623028419
3	Банк № 3	50594	105 846	0,522003666
4	Банк № 4	124768	216 050	0,42250405
5	Банк № 5	168693	648 635	0,739926153
6	Банк № 6	16726	67 753	0,753132703
Усього по групі		499 844	1 291 696	0,613032788
Усього по Україні		39 678 983	147816550	0,731566032

* Джерело: складено та розраховано за даними статистичної звітності [10].

Складові коефіцієнта незалежності банків станом на 01.07.20XX року *

№ з/п	Назва банку	Залучені кошти (довгострокові та поточні зобов'язання), тис. грн	Капітал банку (власний), тис. грн	Коефіцієнт незалежності, од.
1	Банк №1	1121983	140 178	8,003987787
2	Банк №2	477976	113 234	4,221134995
3	Банк №3	1164633	105 846	11,00308939
4	Банк №4	1094575	216 050	5,066304096
5	Банк №5	2954428	648 635	4,554839008
6	Банк №6	287872	67 753	4,24884507
Усього по групі		7 101 467	1 291 696	5,497785083
Усього по Україні		871994493	147816550	5,899166859

* Джерело: складено та розраховано за даними статистичної звітності [10].

Найвищі значення показника $p_{s,4}$ мають банки «Банк № 5» ($p_{s,4} = 0,739$) і «Банк № 6» ($p_{s,4} = 0,753$), які перевищують як середнє значення по групі, яке дорівнює 0,613, так і середнє значення по всіх банках України – 0,731.

Середнє значення $p_{s,5}$ по групі банків дорівнює $p_{s,5} = 5,497$. Також загалом по всіх банках України цей коефіцієнт складає 5,899. Це говорить про те, що більшість банків є залежними від запозичених коштів, якими вони оперують. Відповідним рішенням цієї проблеми є, напевно, підвищення прибутку банку за рахунок більш раціонального використання цих залучених коштів та, як результат, збільшення розміру власного капіталу банків. Щодо мінімальних значень коефіцієнта незалежності, то їх мають «Банк № 2» ($p_{s,5} = 4,22$) і «Банк № 6» ($p_{s,5} = 4,24$). Ці значення є кращими за середнє значення коефіцієнта незалежності по групі досліджуваних банків, а також і загалом по Україні. Максимальне значення коефіцієнта має «Банк № 3» ($p_{s,5} = 11,00$).

Для «Банку № 1» значення коефіцієнта незалежності знаходяться на другому місці «з кінця» ($p_{s,5} = 8,00$). Це свідчить про те, що банк є надто залежним від запозичених ним коштів. Однак слід зазначити, що до цього банку є довіра вкладників і інвесторів, а це є безперечним плюсом у його фінансовій діяльності. Керівництву «Банку № 1» слід задуматися про більш раціональне використання цих залучених коштів та, як результат, збільшення розміру власного капіталу.

Перейдемо до аналізу рентабельності банківської діяльності. Так, для оцінки кредитоспроможності також мають бути оцінені рентабельність активів та рентабельність оборотів.

У табл. 6 наведено дані щодо загальних активів банків, розмірів чистого прибутку (збитку) для кожного з банків, а також значення рентабельності активів $p_{s,6}$.

Проаналізувавши дані табл. 6, легко бачити, що максимальне значення рентабельності активів має «Банк № 2» ($p_{s,6} = 0,009$), мінімальне значення – «Банк № 1» ($p_{s,6} = 0,017$). Для «Банку № 1» очевидно, що значення рентабельності активів має негативне значення у зв'язку з тим, що банк є збитковим. Ця ситуація неодмінно має бути виправлена, і менеджмент банку має бути спрямований на отримання прибутку.

Аналогічну ситуацію маємо і при визначенні рентабельності оборотів $p_{s,7}$. Тут також, як і в попередньому випадку, маємо ситуацію для «Банку № 1», коли рентабельність негативна у зв'язку із тим, що банк має збитки.

У табл. 7 наведені дані щодо прибутків (збитків) до оподаткування та значення загальних доходів досліджуваних банків, а також значення рентабельності оборотів.

Як видно з табл. 7, максимальне значення рентабельності оборотів має «Банк № 2» ($p_{s,7} = 0,037$), мінімальне негативне значення, як було вказано вище, у «Банку № 1» ($p_{s,7} = -0,861$) і мінімальне позитивне значення у «Банку № 3» ($p_{s,7} = 0,012$).

Аналіз рентабельності активів і рентабельності оборотів (табл. 6 і табл. 7) дозволяє зробити загальний висновок про те, що рентабельність діяльності всіх досліджуваних банків є досить низькою, особливо це стосується «Банку № 1». Якщо перевести значення зазначених показників у відсотки, то рентабельність активів не перевищує 0,9%, а рентабельність оборотів – 3,7%. Результати діяльності банків, які характеризують ці показники, не можуть вважатися задовільними, і банкам слід звернути увагу на показники рентабельності.

Таким чином, маючи відповідні розрахунки, стає можливим побудувати рейтинги досліджуваних банків за методикою, що викладено у роботах [4 – 6]. Діаграми рейтингових чисел для шести досліджуваних банків представлені на рис. 3.

На рис. 3 $\bar{R} = 0,6670$ – це середнє значення рейтингових чисел для всіх банків. Будемо вважати за кредитоспроможні банки ті, які мають рейтингове число $R_s \geq \bar{R}$, і некредитоспроможними відповідно ті, у яких $R_s(x_{s,\theta}^{(0)}) < \bar{R}$. Також на рис. 3 наведено значення $\bar{R}' = 0,7687$, яке відповідає середньому значенню рейтингових чисел кредитоспроможних банків. У цьому випадку будемо вважати, що ті банки, які мають рейтингове число $R_s \geq \bar{R}'$, мають високий кредитний рейтинг, відповідно ті, у яких рейтингове число $R_s < \bar{R}'$, мають середній кредитний рейтинг. Тобто в такій ситуації маємо три характери кредитного рейтингу: високий, середній і низький (банк не є кредитоспроможним). Таким чином, аналізуючи рис. 3, маємо, що до некредитоспроможних банків належить тільки «Банк № 1» із рейтинговим числом $R_1(x_{1,\theta}^{(0)}) = 0,15893 < \bar{R}$; до банків, які мають середній кредитний рейтинг, належать «Банк № 3», «Банк № 4» і «Банк № 5»; до банків, які мають високий кредитний рейтинг, належать «Банк № 2» і «Банк № 6».

Складові рентабельності активів станом на 01.07.20XX року *

№ з/п	Назва банку	Активи банку, тис. грн	Чистий прибуток (збиток) банку, тис. грн	Рентабельність активів, од.
1	Банк № 1	1 262 161	-21 579	-0,01709687
2	Банк № 2	591 209	5 453	0,00922347
3	Банк № 3	1 270 479	485	0,00038175
4	Банк № 4	1 310 625	321	0,00024492
5	Банк № 5	3 603 064	1 375	0,00038162
6	Банк № 6	355 625	224	0,00062988

* Джерело: складено та розраховано за даними статистичної звітності [10].

Таблиця 7

Складові рентабельності оборотів станом на 01.07.20XX року *

№ з/п	Назва банку	Прибуток (збиток) до оподаткування, тис. грн	Усього доходів банку, тис. грн	Рентабельність оборотів, од.
1	Банк № 1	-21 579	25060	-0,861093376
2	Банк № 2	490	12909	0,037958014
3	Банк № 3	485	40419	0,011999307
4	Банк № 4	321	25817	0,012433668
5	Банк № 5	1 694	125445	0,013503926
6	Банк № 6	252	13093	0,019246926

* Джерело: складено та розраховано за даними статистичної звітності [10].

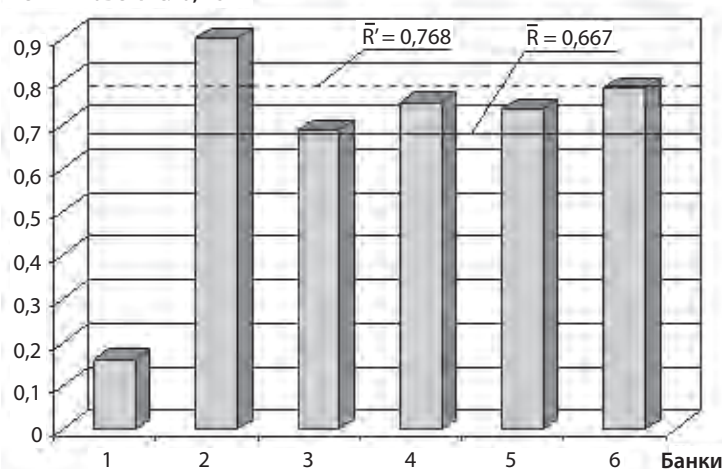
Рейтингове число, R_s

Рис. 3. Діаграма рейтингових чисел кредитоспроможності *

* – власні розрахунки.

На наступному кроці, з метою підвищення рейтингу кредитоспроможності для «Банку № 1» чи будь-якого іншого банку, необхідно реалізувати методологію оптимізації його фінансових показників з метою підвищення кредитного рейтингу серед групи банків-конкурентів. Цю методологію викладено у декількох роботах [6, 7, 9], та її застосування дозволить банкам визначити орієнтири у своїй фінансовій діяльності, досягнення яких приведе до покращення їхнього фінансового стану та в результаті – до забезпечення фінансового розвитку як самих банків, так і вітчизняної банківської системи в цілому.

ВИСНОВКИ

Таким чином, проаналізовано шість банків, для яких взято дані реальної фінансової звітності банків України по показниках, що впливають на кредитний рейтинг банків. У результаті зробленого аналізу кредитоспроможності досліджуваних банків уявляється можливим оцінити позитивні та негативні сторони конкретного банку в порівнянні зі своїми конкурентами – банками досліджуваної групи. При цьому достатньо високі значення аналізованих фінансових показників діяльності банку, у порівнянні з іншими досліджуваними банками, може використовуватись як досить вагома інформація при проведенні піар-компанії, що здійснюється банком. На низькі фінансові показники, що виявлені шляхом порівняння із банками-конкурентами, керівництву банку слід звернути особливу увагу та вибудувати відповідну систему заходів щодо поліпшення діяльності банку (спрямованої на підвищення кредитоспроможності).

Здійснення кредитних стосунків вимагає від банку проведення аналізу та оцінки кредитоспроможності не лише власне своєї, а й визначення та аналізу кредитного рейтингу своїх партнерів (в основному позичальників, серед яких можуть бути й інші банки). При цьому особливу увагу слід приділяти аналізу діяльності банків-позичальників, оскільки кредитні відносини в сучасних кризових умовах загострюються, міжбанківський кредит стає небезпечним і ризикованим. Одержання кредитного рейтингу банку є неодмінною умовою як для залучення коштів на міжбанківському ринку капіталу, так і для здійснення операцій на міжнародних фондових ринках, які спрямовані на запозичення додаткових коштів.

Аналізуючи показники своєї фінансової діяльності, які складають набір показників, що характеризують кредитний рейтинг банку та використовуються при рейтингуванні банків згідно з вищенаведеною методикою, керівництво банку та/або аналітичний відділ банку має змогу оцінити їх значення та застосувати превентивні дії щодо підтримки поточних позицій банків на майбутній період (як мінімум) або підвищення своїх показників, зважаючи на те, що результати фінансової діяльності банків-конкурентів можуть бути кращими в майбутньому. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Азаренкова Г. М. Рейтингове оцінювання як метод визначення кредитоспроможності позичальників банку / Г. М. Азаренкова, О. О. Беленкова // Вісник Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ). – 2011. – № 1(10). – С. 219 – 223.

2. Барановський О. І. Розвиток банківської системи України : монографія / О. І. Барановський, В. Г. Барановська, Є. В. Бридун та ін. // ДУ «Інститут економіки та прогнозування» НАН України. – К., 2008. – 581 с.

3. Внукова Н. М. Методика кредитно-рейтингової оцінки підприємств-емітентів за Національною рейтинговою шкалою / Н. М. Внукова, Н. І. Притула // Свідectво про реєстрацію авторського права на твір № 22757. – Київ, 2007.

4. Внукова Н. М. Впровадження кредитно-рейтингової системи для підвищення прозорості емітентів на фондовому ринку / Н. М. Внукова, Н. І. Зінченко // Стандарти прозорості на конкурентоспроможному фондовому ринку та в банківській системі України : матеріали IV пленуму Спільки економістів України та Міжнар. екон. укр.-нім. конф. ; [під заг. ред. В. В. Оскольського]. – К., 2005.

5. Притула Н. І. Усовершенствование методики оцінки кредитоспроможності заемщика банку / Н. І. Притула, Е. Л. Маликова // Бізнес Інформ. – 2009. – № 5, Харків. – С. 119 – 124.

6. Самородов Б. В. Концептуальні підходи до управління фінансовим розвитком банку через оптимізацію фінансових показників його діяльності / Б. В. Самородов // Економічний форум. – 2012. – № 2. – С. 445 – 451.

7. Самородов Б. В. Постановка задачі оптимізації фінансових показників діяльності банку / Б. В. Самородов // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». – Харків : НТУ «ХПІ». – 2011. – № 6 2. – С. 141 – 148.

8. Самородов Б. В. Теоретичний аналіз сучасних методик визначення кредитного рейтингу банку / Б. В. Самородов // 36. наук. праць «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики». – Харків : ХІБСУБС НБУ. – 2012. – Вип. 2(13). – С. 64 – 75.

9. Самородов Б. В. Формалізація, постановка і чисельні результати задачі оптимізації фінансових показників діяльності банку / Б. В. Самородов // Вісник Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ). – 2012. – № 1 (13). – С. 236 – 241.

10. Структура активів, зобов'язань, власного капіталу, фінансових результатів діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>

REFERENCES

Azarenkova, H. M., and Bieliukova, O. O. "Reitynhove otsiniuvannya iak metod vyznachennia kredytopromozhnosti pozychalnykiv banku" [Rating evaluation as a method of determining the creditworthiness of borrowers]. *Visnyk UBS NBU*, no. 1 (10) (2011): 219-223.

Baranovskyi, O. I., Baranovska, V. H., and Brydun, Ye. V. *Rozvytok bankivskoi systemy Ukrainy* [The development of the banking system of Ukraine]. Kyiv: Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia, 2008.

Prityla, N. I., and Malikova, E. L. "Usovershenstvovaniie metody otsenki kredytoposobnosti zaemshchika banka" [Improve methods of assessing the creditworthiness of the borrower's bank]. *Biznes Inform*, no. 5 (2009): 119-124.

Samorodov, B. V. "Kontseptualni pidkhody do upravlinnia finansovym rozvytkom banku cherez optymizatsiiu finansovykh pokaznykiv ioho diialnosti" [Conceptual approaches to the management of the bank's financial development by optimizing the financial performance of its activities]. *Ekonomichnyi forum*, no. 2 (2012): 445-451.

Samorodov, B. V. "Postanovka zadachi optymizatsii finansovykh pokaznykiv diialnosti banku" [Problem optimize the financial performance of the bank]. *Visnyk NTU «KhPI»*, no. 62 (2011): 141-148.

Samorodov, B. V. "Teoretychnyi analiz suchasnykh metodyk vyznachennia kredytnoho reitynhu banku" [Theoretical analysis of modern methods of determining the credit rating of the bank]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, no. 2 (13) (2012): 64-75.

Samorodov, B. V. "Formalizatsiia, postanovka i chyselni rezultaty zadachi optymizatsii finansovykh pokaznykiv diialnosti banku" [Formalization, formulation and numerical results of the optimization problem of financial performance ratios]. *Visnyk UBS NBU*, no. 1 (13) (2012): 236-241.

"Struktura aktyviv, zobov'язan, vlasnoho kapitalu, finansovykh rezultativ diialnosti bankiv Ukrainy" [Structure of assets, liabilities, equity and financial performance of banks in Ukraine]. <http://www.bank.gov.ua>

Vnuкова, N. M., and Prityla, N. I. "Metodyka kredytno-reitynhovoї otsinky pidpriemstv-emitentiv za Natsionalnoi reitynhovoї shkaloї" [Methods of assessment of credit rating companies – issuers National scale]. *Svidotstvo pro reiestratsiiu avtorskoho prava na tvir № 22757*, 2007.

Vnuкова, N. M., and Zinchenko, N. I. "Vprovadzhennia kredytno-reitynhovoї systemy dlia pidvyshchennia prozorosti emitentiv na fondovomu rynku" [The introduction of credit – rating system to enhance the transparency of issuers in the stock market]. *Standarty prozorosti na konkurentospromozhnomu fondovomu rynku ta v bankivskii systemi Ukrainy*. Kyiv, 2005.